

DÂMBOVNICUL O PLASĂ DIN SUDUL JUDEȚULUI ARGEȘ

A. GOLOPENȚIA și Mihai POP

Institutul de cercetări sociale al României a încuviințat în 1939 organizarea cercetării plășii Dâmbovnic din județul Argeș. Plasa aceasta a fost aleasă cu gândul de a oferi material de cunoaștere a trăsăturilor specifice ale satelor Câmpiei muntene.

Așezările subcarpatice vechi ale Vechiului Regat au fost lămurite prin cercetările întreprinse în Gorj și Putna. În schimb, satele de pe terasele Munteniei și din Câmpia română, unde bate, cum a spus, cu drept cuvânt, unul din membrii acestei cercetări, inima României moderne¹ sunt încă prea puțin cunoscute. Singură lucrarea despre Vlășia și Moștiștea² a prof. Vintilă Mihăilescu, cercetătorul care a evidențiat revărsarea în șes a prisosurilor de populație ale Subcarpaților Munteniei și ale Transilvaniei, deschide calea înțelegerii lor.

Plasa Dâmbovnic, de la Sud de Pitești, a fost aleasă, fiindcă se găsește la mijlocul României de Sud, atât în raport cu Carpații și cu Dunărea, cât și, în raport cu marginea de apus și de răsărit a Câmpiei românești.

Nordul plășii în care se mai află resturi din pădurile de stejar arătate de hărțile austriece, rusești și românești de la 1791, 1832 și 1856, e plin de sate vechi moșnești, asemănătoare înainte vreme satelor de la munte; Sudul ei, care înaintează în plină câmpie, prezintă sate cu caracterele Teleormanului, și ale Romanaților.

Drumurile oilor ce se adună în mănunchiu la Pitești, venind dinspre ținuturile Țuțuienilor (Hațeg), ale Mărginenilor (Poiana), o brăzdează ca nervurile unui evantaiu îndreptându-se unele spre Zimnicea, altele spre Giurgiu și Oltenița.

¹ T. Al Stoianovici, *Unde bate inima țării în volumul Recensământul României 1941, Lămurirea opiniei publice*, București, 1941.

² Vintilă Mihăilescu, *Vlășia și Moștiștea (Evoluția geografică a două regiuni din câmpia română)*, (Extras din Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie, anul XLIII), București, 1925 și *Așezările omenеști din Câmpia română la mijlocul și la sfârșitul secolului XIX*. București, 1924. Vezi și C. Vâlsan, *O fază în popularea țărilor românești*. Bul. Soc. Reg de Geografie, 1912, și H. Haufe, *Die Wandlung der Volksordnung im Rumanischen Altreich, Agrarverfassung und Bevolkerungs – entwicklung im 19. und 20. Jahrhundert*, Stuttgart, 1939.

Rolul de județ de frunte, deținut de județul Argeș în politica Munteniei și a României dinainte și după războiul trecut, a contribuit și el la fixarea cercetării, în această plasă, în care se găsește, la Rătești, întâia moșie a Brătienilor și ai cărei locuitori merg Duminecă la târg la Topoloveni.

Cercetarea aceasta a fost întreprinsă în vara 1939, în două reprize: 12 Iunie - 6 Septembrie și 15 Septembrie - 13 Octombrie. Pusă sub conducerea semnatarilor acestei prezentări și ajutată cu multă înțelegere de prefectul de Argeș, d-l *colonel Cameniță*, de pretorul plășii Dâmbovnic, d-l *Pațak*, ca și de toți funcționarii administrativi și primarii din plasă, convocați în mai multe rânduri la consfătuiri de informare la pretura din Rociu, ca și de inginerii agronomi, medicii, agenții sanitari și surorile de ocrotire, învățătorii și preoții din plasă, cercetarea a îngăduit celor 21 membri ai Echipei să studieze aspectele principale ale vieții din Dâmbovnic.

În echipa compusă din d-nele *Maura Dunăre*, *Teodora Niculescu* și *Eliza Ulmeanu*, d-șoara *Irina Sturza* și d-nii: *Ovidiu Bârlea*, *Niculae Betea*, *Ion Burlea*, *Miron Constantinescu*, *Dumitru Corbea*, *N.M. Dunăre*, *Niculae Djamo*, *Niculae Economu*, *Emilian Grigorescu*, *Teodor Mărculescu*, *Roman E. Moldovan*, *Aurel E. Popa*, *Dumitru Repidon*, *Constantin Răileanu*, *Gheorghe Reteganul*, *Tudor Alex. Stoianovici* și *Ion Vintilescu*, erau reprezentante prin cunoscători aproape toate disciplinele capabile să lămurească viața satelor noastre. Tehnica de lucru adoptată a fost cea a cercetărilor succesive, în cursul unor șederi, de 8-13 zile în comunele mai însemnate și anume: la *Rociu*, *Gliganu*, *Suseni*, *Oarja* și *Teiu* a vieții fiecărui grup de sate și de cătune. Împrejurările: suspendarea activității Institutului de cercetări sociale și concentrările din toamna 1939, au împiedicat executarea completă a planului inițial.

În numărul de față al „Sociologiei românești”, prezentăm drept fragment din rezultatele cercetării monografice a plășii Dâmbovnic, mai multe redactări, care arată, în cazul unora din satele cunoscute, aspectele mai izbitoare ale vieții din această plasă, pe care o socotim reprezentativă pentru o serie de trăsături ale României de Sud. Ele sunt precedate de aceste pagini de prezentare globală, menite să comunice datele principale, utile pentru înțelegerea întregii plăși și situarea rezultatelor din cercetările speciale tipărite.

Teritoriul cercetat constituie plasa de la capătul de Sud-Est al județului Argeș. De la 1908 plasa aceasta poartă numele *Dâmbovnicului*, un afluent al Neajlovului, aproape secăt în urma despăduririlor și pe care vara îl amintesc numai eleșteele, în care sunt păstrate apele lui de la topirea zăpezilor. Izvorul acestuia din urmă se găsește, la fel, în această plasă. Mărginită de Argeș la Nord-Est până aproape de Găești, plasa se întinde la Sud-Vest până la marginea moșiei satelor înșirate unul după altul, aproape fără întrerupere, dealungul Dâmbovnicului,

Șoseaua Pitești-Giurgiu, vechiu *drum al oilor*, deși trece prin câmp, lăsând la dreapta și la stânga aproape toate satele plășii, reprezintă totuși adevărata lor axă. Celelalte șosele din plasă: aceea care duce de la Pitești pe dreapta Argeșului prin Puntea de Greci la Găești, ca o dublură parțială a șoselei, Pitești-București - și care face parte dintr-un vechiu *drum al sării*, ce duce de la Ocnele-Mari la Turnu și Zimnicea - și cele care leagă podgoria Muscelului prin Topoloveni, Teiu și Negrași cu Recea sau prin Gruiu-Rociu cu Costești, șosele ale *țuicii*, trec prin mijlocul satelor ca niște adevărate drumuri de negustori. Puținele sate neașezate pe aceste șosele se găsesc dealungul Neajlovului și a Mozacului, afluent al Dâmbovcului.

Calea ferată București-Craiova, fără să străbată plasa Dâmbovc, o cuprinde prin sectoarele Găești-Pitești-Costești ca între laturile unui triunghi obtus cu vârful la Pitești. Astfel, satele plășii Dâmbovc, așezate de fapt, pe două linii, de-a lungul văilor Neajlovului și Dâmbovcului, văi paralele cu calea ferată în sectoarele notate, dispun, pentru contactul cu marile centre urbane și pentru desfacerea produselor lor, de un mijloc modern de comunicație. Cu capitala țării, satele plășii sunt legate prin șoselele care merg de-a lungul Neajlovului și dealungul Dâmbovcului la Crevedia, unde se unesc și trec prin Bolintin la București.

Dacă șoseaua Pitești-Giurgiu care leagă plasa Dâmbovc de munte și Dunăre, era vechiul drum al oilor, altădată întretăiat de drumurile sării și țuicii, calea ferată București-Pitești-Craiova, este azi pentru aceleași locuri, „drumul” *porumbului* și al *grâului*, artera principală de scurgere ale marilor bogății agricole ale plășii.

Legătura cu București prin Cârtojeni, Crevedia-Bolintin, nu este numai drumul pe care pleacă spre Capitală produsele mărunte ale satelor din Dâmbovc, găinile, puii, ouăle, brânza, etc., *drumul găinarilor*, ci și drumul pe care vin de acolo obiectele necesare stilului modern de viață, ce stăpânește toate satele din această plasă. Tot pe acest drum al comerțului ambulant, se scurge spre București, întreg *surplusul de mână de lucru* a satelor din Dâmbovc. Pe aici, cu căruța, dar mai adeseori cu autobuse, exploatare de țărani din partea locului, așezați în București, dar având legături permanente cu satele regiunii, fiind deci, stăpâni pe tehnica modernă a întreprinderii dar și cunoscători buni ai putințelor și nevoilor locale, pleacă spre București toți acei care dincolo de posibilitățile de muncă pe care le oferă satele lor, caută în viața modernă a capitalei, noi resurse de câștig. Acesta este drumul cornagiilor, al vânzătorilor de ziare, al lucrătorilor de la brutării etc., care fără să se așeze pentru totdeauna la București, pleacă în fiecare an, pentru câteva luni, întorcându-se de acolo uneori, nu numai cu banii de care au nevoie pentru a face față vieții de fiecare zi, ci și cu surplusuri din care își pot reînnoi casa, cumpăra o bucată de pământ sau, atunci când pleacă de tineri, înjgheba o nouă gospodărie.

Aceștia aduc cu ei, pe lângă banii câștigați, nu numai portul, cântecele și obiceiurile orașului mare, ci și o mentalitate nouă, un fel nou de a privi lumea, care are puține trăsături comune cu ceea ce se crede de obicei de romanticoși despre mentalitatea satului, un fel deschis, realist, direct și dinamic de a trata lucrurile, fel de a fi în care zac mari resurse de viitor pentru neamul de oameni din aceste locuri.

Drumul oilor, al sării și al țuicii aparțin, ca factori sociali, unor vremi trecute; dar nici calea ferată și drumul găinarilor și cornagiilor nu sunt totuși aici noutăți de ultimă clipă. Ele au avut o funcțiune hotărâtoare încă de când condițiile reale au fost date pentru aceasta, Tipul modern al ruralului, țăranul umblat și legat intim cu viața modernă a țării are în Dâmbovnic un trecut de două și chiar trei generații, Aceasta explică de ce noul fel de viață nu este în satele de aici hibrid, ci a pătruns complet în structura lor, dându-le un stil de viață propriu, care îngăduie să se spună, nu numai pe motivării economice ci și pe temeieri umane, că aici în câmpie, iar nu în munți, bate inima României moderne.

Faptul că satele din plasa numită de trei decenii a Dâmbovnicului alcătuiesc o unitate, centrată pe întâii 50 km, ai șoselei, Pitești-Giurgiu, e demonstrat prin împrejurarea că, cu scurtă întrerupere între 1904-1908, când aceste sate au fost grupate în două plăși, una de Nord cu pretura la Stănilăvești și alta de Sud cu pretura la Mozăceni, ele au făcut parte din aceeași plasă a *Gălășeștilor*, între 1831 și 1904, căreia i s-a dat cu prilejul succesivelor legi administrative când un contur asemănător celui al actualei plăși Dâmbovnic (1831-1860, 1887-1904), când dimensiuni îndoite mai mari prin alipirea la ea a plășii de Sud-Vest a Argeșului, numită acum Costești, iar între 1908-1939 Teleormanul de Sus și de Jos și până la 1908 Cotmeana (1860-1887 și 1904-1908).

Înlocuirea numelui de Gălășești al plășii prin Dâmbovnic cuprinde un indiciu interesant pentru istoria în ultima sută de ani a acestei părți a câmpiei românești, Gălășești este numele unui sat din nordul plășii nu departe de izvoarele Dâmbovnicului, care amintește probabil că locuitorii acestuia erau din Galeș, Mărgineni așezați într-o poiană a pădurilor, mari încă, la acea vreme, cum arată hărțile rusești de la mijlocul veacului trecut, de lângă unul din cele mai însemnate drumuri ale oilor. Desemnarea plășii prin numele acestui sat confirmă constatările cercetării publicate mai jos asupra păstoritului în Dâmbovnic, iar substituirea lui prin numele râului ce deschide regiunii drumul spre Câmpia Dunării, orientarea recentă spre agricultură a populației acesteia.

Plasa Dâmbovnic este *compact românească*. În populația ei, Românii dețineau în 1930 procentul impresionant de 98,7%, Restul locuitorilor era compus din Țigani (1,1%) și din elementele străine ce pot fi întâlnite în Câmpia Dunării (15 Albanezi, câte 6 Evrei, Unguri și Ruteni, 2 Sârbi și câte 1 Bulgar și Grec).

Numărul satelor de pe teritoriul acestei plăși este foarte greu, dacă nu imposibil, de stabilit. Plasa Dâmbovnic oferă un bun prilej de cunoaștere al acelei evoluții a așezărilor rurale de pe terasele Munteniei, care e încă în plin curs. Nici urmă aici de acea stabilitate a așezărilor rurale din Transilvania de Sud și Est, șesul Tisei, munții Banatului, Bucovina și Basarabia, care face ca, de la deceniu la deceniu, numărul și forma satelor să nu se schimbe aproape de loc. Recensământul de la 1912 arată aici 54 sate și cătune distincte. Cu prilejul recensământului de la 1930 n-au mai putut fi numărate decât 35 sate distincte. Din cele 19 sate și cătune constatate în plus, la 1912, care se contopiseră între timp cu alte sate învecinate, numai 11 au putut fi delimitate cu mare greutate în cadrul satelor noi în compunerea cărora intraseră. Procesul acesta a urmat, deși cu un ritm mai încet, și în ultimul deceniu. Căci la 1941, n-au mai fost găsite decât 33 sate distincte și n-au mai putut fi delimitate în cadrul satelor compuse decât tot 11 din satele individualizate la 1912 sau 1930.

Prin despăduririle, menite a spori suprafața agricolă, perdeaua despărțitoare a vechilor sate și cătune a căzut, iar sporul natural al populației și-a putut așeza gospodăriile pe drumurile ce duceau de la unul la altul, legându-le cu încetul și dând naștere, în locul cătunelor și satelor mici și apropiate unele de altele, la sate compuse, din deceniu în deceniu, tot mai mari. La 1912, mărimea mijlocia a așezărilor din plasa Dâmbovnic era de 574 suflete; în 1930 satul distinct număra în mijlociu 1.015 locuitori, iar în 1940, 1.099 locuitori.

Dacă reprezentăm pe harta plășii în dreptul fiecărui sat cifra populației lui, putem întrevedea sfârșitul acestei evoluții, determinată pe deoparte de sporul populației, pe de alta de dispariția perdelelor de pădure dintre sate. În Nordul plășii, care a fost în mai mare măsură împădurit și unde se găsește majoritatea satelor plășii, se conturează de pe acum câteva centre mari rurale, care vor egala în curând satele mari din Sudul cu caracter de stepă al plășii. Astfel Cerșanii care și-au înglobat Predeștii și-și vor îngloba Burdeștii, sunt pe cale de a se uni într-o singură comună mare ca Susenii (care și-au înglobat Boereștii și-și vor îngloba Pădurenii și Gălășeștii), Țuțuleștii (care sunt pe cale de a-și îngloba Strâmbenii) și Șerbăneștii (care și-a înglobat Tuțuleștii-Noi), vor alcătui nu după multă vreme o aglomerare rurală de peste 6000 locuitori. Oarja care și-a înglobat Stănișlăveștii, Ștefăneștii și Ceaușeștii, atinge 3000 locuitori, Gruiful cu Siliștea și Cireșul 2500 locuitori și cele două, Teiuri, tot atâta. Satele mari încă de pe acum, din sudul plășii se găsesc în același proces: astfel Negrașii care și-au înglobat Cantacuzul sunt pe cale de a se uni cu Mozăzenii care și-au înglobat Babaraoga și Zidurile, dând naștere unei alte aglomerări de 5500 locuitori.